

Rob de Wijk: 'Militaire overwinning door Oekraïne waarbij Rusland wordt verdreven, is onmogelijk'

INTERVIEW

Na ruim twee jaar oorlog in Oekraïne is defensiespecialist Rob de Wijk niet van mening veranderd – althans niet over de grote kwesties. Als kind van de Koude Oorlog hekelt hij de Nederlandse lichtzinnigheid. 'Sommige Nederlanders lijken bijna teleurgesteld dat er nog geen kernwapens zijn ingezet.'

Eliañ Yahye

vrijdag 6 september 2024 om 11:30 aangepast 19:10

Voorzichtigheid, dat is waar Rob de Wijk al ruim twee jaar voor pleit. Omdat de defensiespecialist vooral waarschuwt voor de risico's van escalatie en niet snel onder de indruk lijkt van Oekraïense successen, wordt hij soms weggezet als somberaar. Dat vindt hij niet eens onterecht. 'Ik word ook niet echt opgewonden over mijn eigen conclusies.'

Nu de zomer voorbij is en de winter nadert, is het tijd om vooruit te blikken: naar de ontwikkelingen aan het front, de mogelijke gevolgen van een overwinning van Trump, en de nucleaire dreiging – die volgens De Wijk nog steeds zeer reëel is. 'Mensen lijken de ernst van de situatie niet meer te begrijpen.'

Deze week stapten meerdere Oekraïense ministers op, onder wie minister Koeleba. Wat zegt dat over hoe Oekraïne ervoor staat?

'Ik merk dat er in Oekraïne discussie is over de te volgen koers. Zelensky heeft zijn argumentatie voor de inval in Koersk bijvoorbeeld steeds aangepast: eerst was het een bufferzone, nu wordt het gepresenteerd als onderdeel van een strategie om te winnen of om de Russen aan de onderhandelingstafel te dwingen.

Het beleid lijkt wat te zwabberen, en dat begrijp ik ergens ook wel. Het gaat niet geweldig aan het front – dat is nog zacht uitgedrukt. De Russen zijn bezig met een gestage opmars. Dat gaat ook niet fantastisch, maar ook zeker niet slecht.'

Wat kunnen we de komende maanden verwachten?

'De situatie blijft onzeker. Oekraïners kunnen geen groot offensief starten – dat is pas volgend jaar haalbaar. Hun eerdere offensief liep vast, en de Russische tactiek is om de Oekraïners stap voor stap te verzwakken, vaak ten koste van veel mensenlevens en materieel.

Wat nu in de Donbas gebeurt, is belangrijk. Alles draait om de stad Pokrovsk. De Russen zien dit als een toegangspunt tot de Donbas. Als die stad valt, zou dat hun aanval op andere steden vergemakkelijken en mogelijk leiden tot een Russische overwinning in de Donbas - met alle gevolgen van dien.'

Geen strategisch voordeel

U noemde de inval in Koersk eerder 'een stunt'. Staat u nog steeds achter die uitspraak?

'Absoluut! Ik werd daar op sociale media natuurlijk weer hard voor aangepakt. Maar op X, en op andere platforms, is er een gebrek aan strategisch denken. Koersk levert strategisch gezien vrijwel niets op.

Het had wel voordelen: het heeft de Oekraïners een oppepper gegeven. En Poetin moest even op zijn nummer gezet worden. De inval van Koersk heeft de oorlog weer hoog op de agenda van het Westen gezet. Ook heeft het Oekraïne meer ruimte geboden om westerse wapens te gebruiken op Russisch grondgebied.

Maar het probleem is dat die voordelen vrij snel zijn uitgewerkt. Ondertussen moet je troepen naar het gebied sturen die niet kunnen helpen bij de verdediging van de Donbas. Het strategische voordeel is nihil - en het kan zelfs tegen je gaan werken.'

Roze lijnen

Toch is de regio nog steeds niet heroverd. En vorig jaar zagen we hoe de muitende Wagner-baas Prigozjin met zijn troepen bijna Moskou bereikte. Is Rusland niet gewoon een papieren tijger?

'Ik ben nooit diep onder de indruk geweest van de Russische militaire kracht. Kijk naar de operatie in 2008 in Georgië. Voor een militaire supermacht had dat een makkie moeten zijn – en dat was het niet. We zien voortdurend dat ze enorm falen. Ze moeten het echt hebben van massaliteit en dreigen met kernwapens – puur machtsvertoon.'

Hoe rijmt dat met uw voorzichtigheid? U lijkt vooral bezorgd te zijn over escalatie.

'Ik ben opgegroeid tijdens de Koude Oorlog - net als Biden overigens. Het voorkomen van escalatie was toen zó belangrijk dat landen met kernwapens nooit met elkaar in conflict mochten komen. Nu lijkt er een verschuiving plaats te vinden: er wordt gedacht dat je een beetje oorlog kunt voeren, terwijl kernwapens ervoor zorgen dat het niet uit de hand loopt. Maar dat is zeer gevaarlijk.'

Toch blijken de Russische rode lijnen telkens roze te zijn. Er wordt een hoop bedreigd - maar uiteindelijk gebeurt er niets.

'Ja, maar je kunt niet eeuwig blijven dreigen, want op een gegeven moment word je ongelooftwaardig. Je weet alleen niet precies wanneer dat punt komt. Eind 2022 toen Oekraïners Cherson hadden terugveroverd, kwam het heel dichtbij: er waren toen bijna kernwapens ingezet.

Het Witte Huis schatte de kans destijds op fifty-fifty - gelukkig werd het op het laatste moment voorkomen door CIA-directeur William Burns. Dat wordt allemaal gebagatelliseerd, maar het is wél gebeurd. De situatie is ongelooflijk serieus.'

U zegt dat eeuwig dreigen niet kan - toch doen de Russen het al meer dan twee jaar. Wat zegt dat over Rusland?

'Tijdens oorlogen wordt er altijd bedreigd - dat is normaal. In het Midden-Oosten-conflict wordt continu bedreigd met totale escalatie, en daar gebeurt het ook niet. Maar alle partijen daar begrijpen wat de risico's zijn.'

Even is het stil. 'Soms lijkt het alsof bepaalde mensen in Nederland teleurgesteld zijn dat er nog geen kernwapens zijn ingezet.'

Staakt-het-vuren

De oorlog is redelijk vastgelopen, en het risico op escalatie blijft hoog. Wat moet er wel gebeuren?

‘Het lijkt alsof we op een doodlopende weg zitten. Meerdere kansen om tot een akkoord te komen zijn verloren gegaan. Er is nu een dynamiek ontstaan waarbij beide partijen niet meer met elkaar praten. Honderdduizenden doden later komen we misschien tot de conclusie dat we toch in gesprek moeten – wat doet denken aan de situatie tijdens de Eerste Wereldoorlog.’

Wat is het meest gunstige scenario?

‘Er zal vermoedelijk een staakt-het-vuren komen, met een uitruil van land. Geen enkele expert denkt daar anders over, behalve mensen op X, maar dat zijn geen echte experts. Een klassieke militaire overwinning waarbij Rusland volledig uit Oekraïne wordt verdreven, is onmogelijk – gamechangers uitgezonderd.

Dan hoop je dat Oekraïne voldoende wapens heeft om het overwicht van Rusland te weerstaan. Zodat, als Pokrovsk valt, ze niet meteen doorstoten naar de rest van de Donbas. Je mag hopen dat er dan een situatie ontstaat waarin er gepraat kan worden. Er moet echter ook druk van buitenaf komen, ook op Rusland, bijvoorbeeld vanuit China, maar die doen dat vooralsnog niet.’

Uw critici zien een staakt-het-vuren als een tegemoetkoming aan Poetin, met wie je vanwege zijn imperialistische ambities geen zaken zou moeten doen.

‘De noodzaak van een staakt-het-vuren komt voort uit de situatie op de grond. Ik probeer die situatie te duiden en uit te leggen welke conclusie daaraan verbonden moet worden. Het probleem is alleen dat die conclusie sterk ingaat tegen de wensen van de mensen.’

Het verwijt van ‘appeasement’ vindt u dus niet terecht?

‘Nee, appeasement is iets anders. Mensen weten ook niet meer wat dat woord betekent – maar goed. Het houdt in dat je op je rug gaat liggen voordat er überhaupt iets is gebeurd. Dat is hier niet het geval, want het Westen heeft het Rusland en Oekraïne al flink lastig gemaakt.

Maar als je écht wilt dat Rusland volledig verdreven wordt, moet je wel aangeven hoe dat zou moeten. Dat is heel lastig, zo niet onmogelijk. Wil je echt winnen? Dat kan, maar dan moeten NAVO-landen alles mobiliseren en zelf mee gaan vechten in Oekraïne – en dat willen we ook weer niet. Ik zou het ze ook niet aanraden, tenzij je op een kernoorlog uit bent.’

Westen is oorlogsmoe

Sinds de discussie over de Nord Stream-pijpleiding is opgelaid, wordt ook de steun aan Oekraïne meer bevraagd. Duitsland lijkt de militaire bijdrage aan Oekraïne te willen verminderen. Verschuift er wat?

‘Jazeker, vooral in Duitsland. Kijk maar naar de verkiezingen in Thüringen en Nedersaksen. Er is zeker iets aan het verschuiven. Mensen raken ook oorlogsmoe. Dat is nu eenmaal hoe het werkt. In Nederland begint de interesse ook af te nemen, en dat is heel gevaarlijk.’

Leg uit...

'Het risico is dat als hier de aandacht verslapt, de situatie uit de hand loopt en Oekraïne volledig verliest. Op het moment dat Rusland ook maar enig succes boekt en kan aantonen dat het loont om een ander land binnen te vallen, hebben we een onoverkomelijk probleem in Europa.

We stoppen wel meer geld in Defensie, maar de plannen zijn nog steeds niet op orde. Het is nog onduidelijk wat de rol van de verschillende nationale krijgsmachten is. Terwijl we te maken hebben met een imperiaal Rusland en een Poetin die lijkt te leven in de tijd van Ivan de Verschrikkelijke of Peter de Grote, in plaats van de 21e eeuw.'

U deelt de zorgen van de haviken over Poetin en de imperialistische aard van Rusland dus wel?

'Absoluut. Het verschil zit hem in de definitie van overwinning. Voor mij gaat het niet om 'winnen', maar om 'niet verliezen'. Een halfjaar geleden was ik in Polen, en daar zei een hoge militair: 'We weten eigenlijk helemaal niet wat onze strategische doelstellingen zijn bij het leveren van wapens.'

Het is een politiek probleem. De politiek moet de gewenste eindsituatie definiëren. Wat opvalt, is dat landen die het minst te zeggen hebben, zoals Nederland, Denemarken en de Baltische staten, het hardst roepen dat er 'gewonnen' moet worden, maar militair zelf nauwelijks iets voorstellen. De landen die dat wel kunnen, zoals de VS, zijn juist het meest terughoudend.

Al dat gedoe van die Nederlandse haviken – ik vind het allemaal prachtig hoor, maar het slaat nergens op. Het ziet er misschien goed uit op sociale media of talkshows, maar het heeft geen nut – omdat wij er hier helemaal niet over gaan.'

Trumps grootspraak

Veel Europeanen vrezen dat als Trump weer aan de macht komt, de NAVO op losse schroeven komt te staan. Zijn die zorgen terecht?

'Zeker. Ik herinner me nog de NAVO-top in Brussel toen Trump bijna de NAVO opblies. Die paniek was ongekend. Als Trump opnieuw aan de macht komt, verwacht ik rancuneus gedrag. Hij heeft geen reden om zich in te houden, wat grote gevolgen kan hebben voor de NAVO en de steun aan Oekraïne.'

Trump zegt dat hij 'binnen 24 uur' een deal kan sluiten tussen Oekraïne en Rusland. Zou dat geen goede uitkomst zijn?

'Een 'deal' zegt niet veel. Het hangt ervan af of Rusland de deal als een overwinning kan presenteren. Als dat lukt, wordt het verleidelijk om landen binnen te vallen. Het is belangrijk hoe het staakt-het-vuren tot stand komt en of er een echte vredesregeling volgt – waarschijnlijk niet.

Het zou kunnen eindigen zoals bij Noord- en Zuid-Korea: een staakt-het-vuren zonder vredesakkoord. Of het conflict opnieuw oplaait, hangt dan af van de veiligheidsgaranties die het Westen geeft. Alleen een staakt-het-vuren is niet genoeg.'